

**Türkiye’de Uygulanan Kamusal Emeklilik (Yaşlılık Sigortası)
Düzenlemelerinin Tarihsel Gelişimi**

*Historical Development of Public Pension (Old Age Insurance)
Regulations Applied in Turkey*

Öğr. Gör. Dr. Furkan ERDOĞMUŞ

*Bayburt Üniversitesi
Demirözü Meslek Yüksekokulu
Yönetim ve Organizasyon Bölümü
Bayburt University
Demirözü Vocational School
Department of Management and Organization
furkanerdogmus@bayburt.edu.tr*

Prof. Dr. Hacer Simay KARAALP ORHAN

*Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
Pamukkale University
Faculty of Economics and Administrative Sciences
Department of Labour Economics and Industrial Relations
skaraalp@pau.edu.tr*

Aralık 2024, Cilt 1, Özel Sayı, Sayfa: 43-67
December 2024, Volume 1, Special Issue, Page: 43-67

P-ISSN: 2146-0000

E-ISSN: 2146-7854

©2010-2024

www.dergipark.org.tr/cider

İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER OF THE JOURNAL

Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN
(ÇASGEM Adına / On Behalf of the ÇASGEM)

MİSAFİR EDİTÖR / GUEST EDITOR

Prof. Dr. Emine ÖZMETE
Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN

EDİTÖR KURULU / EDITORIAL BOARD

Dr. Elif ÇELİK
Dr. Berna YAZAR ASLAN
Esra TAŞÇI

YAYIN TÜRÜ / TYPE of PUBLICATION

PERIODICAL - ULUSLARARASI SÜRELİ YAYIN
YAYIN ARALIĞI / FREQUENCY of PUBLICATION
6 AYLIK - TWICE A YEAR
DİLİ / LANGUAGE
TÜRKÇE ve İNGİLİZCE - TURKISH and ENGLISH

PRINT ISSN

2146 - 0000

E - ISSN

2146 - 7854

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Mustafa Necmi İLHAN – Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR – Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN- Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Nergis DAMA – Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Elif ÇELİK – ÇASGEM

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Yener ALTUNBAŞ *Bangor University - UK*
Prof. Dr. Mehmet DEMİRBAĞ *University of Essex - UK*
Prof. Dr. Shahrokh Waleck DALPOUR *University of Maine - USA*
Prof. Dr. Tayo FASOYIN *Cornell University - USA*
Prof. Dr. Paul Leonard GALLINA *Université Bishop's University - CA*
Prof. Dr. Douglas L. KRUSE *Rutgers, The State University of New Jersey - USA*
Prof. Dr. Özay MEHMET *University of Carleton - CA*
Prof. Dr. Theo NICHOLS *University of Cardiff - UK*
Prof. Dr. Yıldırım YILDIRIM *Zicklin School of Business - USA*
Prof. Dr. Kevin FARNSWORTH *University of York - UK*
Prof. Dr. Alper KARA *University of Brunel - UK*
Dr. Sürhan ÇAM *University of Cardiff - UK*

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*
Prof. Dr. Cihangir AKIN *Yalova Üniversitesi*
Prof. Dr. Yusuf ALPER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Onur Ender ASLAN *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Prof. Dr. İbrahim AYDINLI *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ *Marmara Üniversitesi*
Prof. Dr. Mehmet BARCA *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Prof. Dr. Aydın BAŞBUĞ *Nuh Naci Yazgan Üniversitesi*
Prof. Dr. Eyüp BEDİR YÖK
Prof. Dr. Erdal ÇELİK YÖK
Prof. Dr. Toker DERELİ *Işık Üniversitesi*
Prof. Dr. Gonca BAYRAKTAR DURGUN *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Prof. Dr. E. Murat ENGİN *Galatasaray Üniversitesi*
Prof. Dr. Bülent ERDEM *Cumhuriyet Üniversitesi*
Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ *Yıldız Teknik Üniversitesi*
Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ *Gençlik ve Spor Bakanlığı*
Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL *Bahçeşehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Nükhet HOTAR *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Prof. Dr. Aşkın KESER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu*
Prof. Dr. Tamer KOÇEL *İstanbul Kültür Üniversitesi*
Prof. Dr. Metin KUTAL *Gedik Üniversitesi*
Prof. Dr. Adnan MAHİROĞULLARI *Cumhuriyet Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet MAKAL *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU *Çankaya Üniversitesi*
Prof. Dr. Sedat MURAT *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR *Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU *Fenerbahçe Üniversitesi*
Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER *Selçuk Üniversitesi*
Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU *Atılım Üniversitesi*
Prof. Dr. İnsan TUNALI *Koç Üniversitesi*
Prof. Dr. Fatih UŞAN *Ankara Medipol Üniversitesi*
Prof. Dr. Cavide Bedia UYARGİL *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Recep VARÇIN *Ankara Üniversitesi*

Prof. Dr. Erinç YELDAN Kadir Has Üniversitesi
Prof. Dr. Kemalettin AYDIN Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Prof. Dr. Yücel UYANIK Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Erdiñç YAZICI Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Gökçe OK İçişleri Bakanlığı

**Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazar(lar)ına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.**

*All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited.*

Türkiye’de Uygulanan Kamusal Emeklilik (Yaşlılık Sigortası) Düzenlemelerinin Tarihsel Gelişimi¹

Historical Development of Public Pension (Old Age Insurance) Regulations Applied in Turkey

Furkan Erdoğan²

Hacer Simay Karaalp Orhan³

Öz

Emeklilik, bireylerin çalışma yaşamlarının çeşitli fizyolojik ve psikolojik etmenlerin etkisiyle sona ererek işgücü piyasasından ayrılmaları ve ekonomik olarak pasif hale geldiği yaşam evresini ifade etmektedir. Bireylerin emeklilik dönemine geçişinde yaş sınırı, sigortalılık süresi, prim ödeme gün sayısı gibi yasal düzenlemelerle birlikte biyolojik eksenli fiziksel yetersizlikler ve psikolojik faktörler etkili olmaktadır. Emekliliğe geçişte etkili olan tüm bu faktörlerin emeklilik düzenleme ve uygulamalarının tasarlanması ve hayata geçirilmesinde bir bütün olarak düşünülmesi ekonomik ve sosyal yaşamın sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir. Özellikle demografik özellikler, ekonomik yapı ve endüstri özellikleri gibi alanlar emekliliğe ilişkin yasal ve kurumsal işleyişin planlanmasında dikkate alınması gereken en önemli sosyoekonomik göstergeleri belirtmektedir. Günümüzde tüm dünyada gözlemlenen demografik değişimler sonucu ortaya çıkan küresel yaşlanma eğilimi Türkiye’yi de etkilemektedir. Dünya Bankası verilerine göre, Türkiye’de 2024 yılında %9,2 olan yaşlı nüfusun, 2050 yılında %21,1’e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Türkiye, kamusal emeklilik (yaşlılık sigortası) bağlamında hemen hemen 80 yıllık bir tecrübeye sahiptir. Bu tecrübe, Türkiye’nin yıllar içerisinde emekliliğe yönelik çeşitli yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan Türkiye’de çeşitli dönemlerde farklı içeriklere sahip emeklilik düzenleme ve uygulamalarının hayata geçirildiği gözlemlenmektedir. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de uygulanan kamusal emeklilik (yaşlılık sigortası) düzenlemelerinin tarihsel gelişimini incelemek ve emeklilik sistemindeki değişimlerin sosyal ve ekonomik etkileşim çerçevesinde değerlendirmektir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemi temelinde emeklilik düzenleme ve uygulamalarına ilişkin hukuki dokümanlar ile Dünya Bankası ve TÜİK’in

¹ Bu çalışma, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı Doktora Programı çerçevesinde, “Türkiye’de Popülizm ve Emeklilik Sistemi” isimli tez çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

² Öğr. Gör. Dr., Bayburt Üniversitesi, Demirözü Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, furkanerdogmus@bayburt.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9837-7652

³ Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, skaraalp@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9889-1494

Atıf: Erdoğan, F. ve Karaalp Orhan, H. S. (2024). Türkiye’de Uygulanan Kamusal Emeklilik (Yaşlılık Sigortası) Düzenlemelerinin Tarihsel Gelişimi. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, Cilt 1, Özel Sayı, 43-67.

Başvuru Tarihi: 20.08.2024
Yayına Kabul Tarihi: 31.12.2024

sosyoekonomik istatistiksel raporlarından elde edilen ikincil verilerin kullanılmasıyla doküman/metin analizi yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Emeklilik, Türk Emeklilik Sistemi

Abstract

Pension, refers to the life stage in which individuals' working lives end under the influence of various physiological and psychological factors, leaving the labor market and becoming economically inactive. Legal regulations such as age limit, insurance period, number of premium payment days, biological physical disabilities and psychological factors are effective in the transition of individuals to pension. It is important for the sustainability of economic and social life to consider all these factors that are effective in the transition to pension as a whole in the design and implementation of pension regulations and practices. In particular, areas such as demographic characteristics, economic structure and industry characteristics indicate the most important socio-economic indicators that should be taken into account in planning the legal and institutional functioning related to pension. The global aging trend that has emerged as a result of demographic changes observed all over the world today also affects Turkey. According to World Bank datas, the elderly population in Turkey, which was 9.2% in 2024, is estimated to reach 21.1% in 2050. Turkey has almost 80 years of experience in public pension (old age insurance). This experience has emerged over the years with the implementation of various legal regulations regarding pension in Turkey. In this respect, it is observed that pension regulations and practices with different contents have been implemented in various periods in Turkey. The aim of this study is to examine the historical development of public pension (old age insurance) regulations implemented in Turkey and to evaluate the changes in the pension system within the framework of social and economic interaction. In the research, the document/text analysis method was used by using legal documents related to pension regulations and practices on the basis of qualitative research method and secondary data obtained from the socio-economic statistical reports of the World Bank and TURKSTAT.

Key Words: Old Age, Pension, Turkish Pension System

GİRİŞ

Günümüzde toplam dünya nüfusu içinde yaşlı nüfusun (65+ yaş) payı artmakta, başka bir deyişle dünya nüfusu yaşlanmaktadır. 2024 yılında dünya nüfusunun %10,3'ünü yaşlı nüfus oluşturmakta ve 2050 yılında tüm dünyada yaşlı nüfusun %16,5'e, çıkması beklenmektedir. Dünyadaki demografik değişimlere paralel olarak Türkiye nüfusu da yaşlanmaktadır. 2024 yılında Türkiye nüfusunun ise %9,2'sinin yaşlı nüfus oluşturmakta iken 2050 yılında Türkiye'de de yaşlı nüfus oranının %21,1'e ulaşacağı tahmin edilmektedir (WB, 2024). Ülkelerin demografik yapısındaki yaşlanma yönlü değişimler beraberinde sosyal ve ekonomik değişim ile dönüşüm süreçlerini de getirmektedir.

Türkiye'de yaşlı nüfus oranının %10 seviyelerine ulaşması ve gelecek tahminlerinin artış içinde olduğu bu durum yaşlı nüfusa yönelik koruyucu sosyal politika uygulamalarının varlığını ve etkinliğini de düşündürmektedir. Bu bakımdan yaşlılara yönelik çeşitli

sosyal yardım ve hizmetler uygulanmaktadır. Sosyal yardım ve hizmetler, bireylerin özellikle yaşlılık ve yaşlılığın getirdiği yoksulluk nedeniyle yoksun kaldıkları sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının aynı ya da nakdi şekilde karşılanmasını ifade etmektedir (Bingöl, 2015: s. 70). Bu bakımdan, kimsesiz ve muhtaç yaşlılara sağlanan aylık bağlama, evde tıbbi bakım, huzur evleri, asevleri ve psikolojik destek gibi uygulamalar yaşlılara yönelik sosyal yardım ve hizmet uygulama örneklerini teşkil etmektedir. Emeklilik de yaşlılık döneminde bireylere sunulan önemli bir koruyucu sosyal politika uygulaması niteliğini belirtmektedir. Emeklilik, bireylerin yaşantısında bir hayat evresini ifade etmektedir. Bu hayat evresi, yaşlılıkla ilgili olmakla birlikte tamamıyla yaşlılığa bağlanmamalıdır. Ancak emekliliğin sosyal yardım ve hizmet uygulamalarından farkı uygulamanın primli rejimlerle sosyal güvenlik çatısı altında sürdürülmesidir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), yaşlılığı bireylerin hayatını devam ettirecek temel işlevlerin fiziksel ve psikolojik nedenlerle azalması ve bu nedenle sosyoekonomik açıdan topluma uyum halinin de azalması şeklinde tanımlamaktadır (WHO, 2015: s. 7). Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), emekliliği fiziksel ve psikolojik faktörlerin bireylerde neden olduğu fiziki ve ruhsal zayıflamadan dolayı ortaya çıkan gelir kaybı, sosyal statü ve rollerdeki değişim ile ekonomik ve sosyal açıdan uyum sorunlarının yaşandığı ileri hayat evresi olarak tanımlamaktadır (SGK, 2024a). Dolayısıyla emeklilik, yaşlılık sonunda ortaya çıkan doğal bir süreç olmaktan ziyade bireyin yaşlılık dönemine kadar prim ödeyerek katıldığı bir sistemin yaşlılık döneminde bireye kazandırdığı bir statüyü belirttiğini söylemek yerinde olacaktır.

Emeklilik konusu günümüz dünyasında önem arz eden konuların başında gelmektedir. Zira ülke yönetimleri sahip oldukları demografik, ekonomik ve endüstri özelliklerini de göz önünde bulundurarak emeklilik sistemlerini kurgularken en yüksek faydayı almayı hedeflemektedirler. Ekonomik ve sosyal açıdan hedeflenen bu fayda kuşkusuz ki genç, çalışma çağında ve yaşlı nüfus oranlarıyla, ekonomik kalkınma hedefleriyle, endüstrinin ihtiyaç duyduğu insan gücüyle ve tüm bunların da dahil olmasına istinaden ekonomik sistemin sürdürülebilirliği ile ilgilidir.

Türkiye, kamusal emeklilik (yaşlılık sigortası) bağlamında hemen hemen 80 yıllık bir tecrübeye sahiptir. Bu tecrübe, Türkiye’de yıllar içerisinde emekliliğe yönelik çeşitli yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan Türkiye’de çeşitli dönemlerde farklı içeriklere sahip emeklilik düzenleme ve uygulamalarının hayata geçirildiği gözlemlenmektedir. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de uygulanan kamusal emeklilik (yaşlılık sigortası) düzenlemelerinin tarihsel gelişimini incelemek ve emeklilik sistemindeki değişimlerin sosyal ve ekonomik etkileşim çerçevesinde değerlendirmektir. Bu çerçevede çalışma beş bölüme ayrılmıştır. Birinci ve ikinci bölümde yaşlılık ve yaşlanma ile emeklilik kavramları ele alınmıştır, üçüncü bölümde Türkiye’de emeklilik sistemlerinin düzenlenmesinde etkili olan demografik ve ekonomik faktörler incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise Türkiye’de uygulanan kamusal emeklilik (yaşlılık sigortası) uygulamalarının tarihsel gelişimi ve bu süreçte yaşanan önemli reformlar, değişimler ve dönüşümler incelenmiş olup daha sonra konuya dair sonuç ve öneriler belirtilmiştir.

1. Yaşlılık ve Yaşlanma

Yaşlanma ve yaşlılık bireylerin hayat evrelerinden biri olmakla birlikte bireylerin fiziksel ve ruhsal yapısında ortaya çıkan geri dönüşü olmayan yıpranma olarak tanımlanmaktadır (Tanman Zıpları, 2015: s. 174). Yaşlılık, doğumla başlayan ve ölüme

kadar geçen sürede biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak değişimin yaşandığı ve bireyin fiziksel ve bilişsel fonksiyonlarında gerilemenin ortaya çıktığı bir hayat dönemidir (Tereci, Turan, Kasa, Öncel ve Arslansoyu, 2016: s. 85). Yaşlılık sürecine geçiş ve yaşlı sınıfa sahip olunmasına dair yaş sınırı farklı şekilde ifade edilmektedir. DSÖ yaşlı bireyleri 65 yaş ve üzerindeki bireyler için kullanmaktadır (WHO, 2007). Bileşmiş Milletler ise yaşlıları 60 yaş ve üzerinde olanlar olarak tanımlamaktadır (UN, 2015: s.1). Yaşlılık, yaşlıların ait olduğu yaş skalasına göre sınıflandırılabilir. Bu bağlamda, 65-74 yaş grubuna genç (erken) yaşlılık, 75-84 yaş grubuna ileri yaşlılık ve 85+ yaş grubu ise çok ileri yaşlılık kategorisinde değerlendirilebilmektedir (Samancı Tekin ve Kara, 2018 s. 220). Başka bir deyişle, yaşlılık; kronolojik, biyolojik, psikolojik, sosyokültürel ve ekonomik açıdan değerlendirilebilen bir kavramdır. Kronolojik yaşlılık, yıllara göre bireyin hayatta geçirdiği takvim yıllarını ifade etmektedir (Tuncay ve Ekmekçi, 2017: s. 484). Yaşlanan bir birey kimi zaman aşamalı kimi zaman topyekûn bir şekilde bu yaşlılık biçimlerini yaşamaktadır. Biyolojik yaşlılık, kronolojik yaşlılıkta ifade edilen takvim yıllarından hareketle doğumdan ölüme kadar geçen süreye odaklanarak bireyin yaşamında geçen sürenin bireylerde neden olduğu biyolojik yıpranmaya ve yaşlanmaya vurgu yapmaktadır (Umutlu ve Tekin Epik, 2019: s. 31). Psikolojik yaşlılık, yaşlılık döneminde bireylerin yaşlanma etkenli biyolojik değişimlerinin de etkisiyle psikolojik açıdan ortaya çıkan değişim süreçlerini açıklamaktadır. Tüm bu teknik yıpranma süreci bireylerin sosyokültürel ve ekonomik açıdan bir değişim yaşamasına neden olmaktadır. Sosyokültürel yaşlılık, yaşlılık dönemine geçiş yapan bireylerin yaşlılık sınıfına erişilmesiyle birlikte yaşlılığın bireyin toplum içerisinde sahip olduğu konumun ve rollerinin değişimiyle birlikte bireyin yaşamında bu değişimlerin yansımaları açıklamaktadır (Görgün Baran, 2008: s. 92; Umutlu ve Tekin Epik, 2019: s. 31). Ekonomik yaşlılık, yaşlanmanın özellikle biyolojik açıdan getirdiği fiziksel ve ruhsal yıpranma nedeniyle bireylerde neden olduğu ekonomik değişim ile ekonomik değişim nedeniyle sosyal statü değişimini ifade etmektedir (Sınmaz ve Erbey, 2019: s. 568). Ekonomik yaşlılık, yaşlılıkla birlikte gelen yıpranmanın bireylerin gelir getirici çalışma yaşamında neden olduğu değişimlere odaklanmaktadır. Bu bakımdan, yaşlanan bireylerin fiziksel ve ruhsal yıpranmanın etkisiyle çalışma yaşamında bulunmaya devam etmesindeki zorluklar ekonomik yaşlılıkta odaklanılan hususları nitelendirmektedir. Dolayısıyla yaşlılık döneminde bireylerin sundukları emeklerinde hem niteliksel hem de niceliksel bir azalma söz konusu olmaktadır. Yaşlılıkla birlikte çalışma yaşamında daha az kalan ya da çalışma yaşamından çekilmek zorunda kalan bireylerin hem ekonomik durumu hem de sosyal statüsünde değişim ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan emeklilik, bireylerin fiziksel ve ruhsal açıdan yetersizlik halinin ortaya çıkmasıyla birlikte çalışma yaşamından çekilmesine işaret etmektedir. Dolayısıyla emeklilik, bireylerin yaşlılık temelli bir yaşamsal dönemini ifade ederken aynı zamanda yaşlılık dönemine kadar sunulan emek sonucunda kazanılan bir statüyü de ifade etmektedir.

2. Emeklilik

SGK, emeklilik için bireylerin ilerleyen yaşam dönemlerinde ortaya çıkan fiziksel ve psikolojik gerilemenin nedeniyle sosyal ve ekonomik değişimler nedeniyle sosyal ve ekonomik hayata ilişkin uyum sorunları olduğu bir hayat evresi tanımı yapmaktadır (SGK, 2024a). Atchley (1982) emekliliği, bireylerin yaşlılık vb. etkenlerle işgücü piyasasından çekilerek çalışma yaşamına son vermesi ve kalan zamanı kendine ayırması şeklinde tanımlamaktadır. Yaşlılık, bireylerin yaşantısında doğal bir süreç olmakla birlikte emekliliğin de bu sürecin bir sonucu olarak kabul edilmesi söz konusudur.

Dolayısıyla yaşlılık insan yaşamında dair doğal bir süreç olmakla birlikte bedensel ve ruhsal yeterliliklerin yıprandığı ve sigortalanması gereken bir riski oluştururken emeklilik ise sigortalanan bu risk sonucunda bireylerin sosyal ve ekonomik olarak korunmasını sağlamaktadır (Demirbilek, 2014: s. 135). Ancak belirtilmelidir ki yaşlılık her bireyin yaşamında karşılaşacağı bir hayat evresiyken emeklilik statüsü ise çalışma yaşamında emeklilik sistemlerine olan katılım sonucunda elde edilen bir statüdür. Emeklilik, bireylerin çalışma yaşamlarının yasal ve kurumsal düzenlemeler neticesinde sona erdiği ve böylelikle bireylerin çalışma yaşamından ayrılarak emek arzını sonlandırdığı, üretimsel verimin azaldığı, emek arzının sunulmadığı ve sonlandırıldığı dönemi belirtmektedir (Monk, 1985). Bu bakımdan emeklilik, çalışma yaşamından ayrılan bireylerin insan onuruna yaraşır bir hayat sürdürmesini insan hak ve özgürlükleri bağlamında temin ve tesis eden, temel yaşamsal ihtiyaçların sağlanması, korunması ve sürdürülmesini sağlayan bir uygulamadır (Ballı ve İlhan, 2020: s. 42). Bu noktada emeklilik dönemine geçen bireylerin yaşamlarında çeşitli sosyal ve ekonomik değişim ve dönüşümlerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Özellikle emeklilikle birlikte gelen sosyal statü değişiklikleri, toplumsal ilişkilerdeki dönüşümler, ekonomik açıdan gelir eksilmesi/kayı vb. durumlar emeklilikte bireylerin karşılaştığı sosyoekonomik değişim süreçlerini ifade etmektedir. Bu bağlamda emeklilik, bireylerin önceki dönemlerde sahip oldukları rol, statü, alışkanlık ve gelir seviyesi gibi durumların değişerek dönüştüğü bir yapıyı işaret etmektedir (Keskingöz, 2016: 131).

Çalışma edimi yalnızca gelir getirici bir faaliyet olarak düşünülemez. Çalışma yaşantısı, bireylere gelir getirici bir faaliyet alanı oluştururken aynı zamanda bireye kendini gerçekleştirme, sosyal ağ kurma ve aidiyet duygusu kazanma olanağı da sağlar. Bu bakımdan çalışma yaşamının son bulup emeklilik evresine geçiş bireyler açısından hem sosyal hem de ekonomik eksende etkili olan bir süreci ifade etmektedir. Durumun bu yönü, emekliliği inceleyen yaklaşımların varlığını işaret etmektedir. Bu yaklaşımlar, bireylerin emeklilik sürecine entegrasyonunu sağlayıcı niteliktedir. Emeklilikle ilgili yaklaşımlar; rasyonel ekonomik yaklaşım, sosyal yaklaşım, hümanist varoluşçu yaklaşım, kompleks sistematik yaklaşım ve kriz yaklaşımıdır. Rasyonel ekonomik yaklaşım, çalışmanın bireyin temel motivasyonu olmasından dolayı emeklileri hobi ve gönüllü faaliyetlere yönlendirilmesini savunmaktadır. Sosyal yaklaşım, çalışma yaşamında iş hayatının motivasyon sağladığı sosyal çevrenin emeklilikte de etkinleştirilmesini savunmaktadır. Hümanist varoluşçu yaklaşım, emekliliğe geçişle bireylerin kendi öz yetenek ve yeterliliklerinin farkına varmasına odaklanmaktadır. Sistematik yaklaşım ise emekliliğin bireysel bir olgu olduğunu ve bu dönemde bireysel farklılıkların temel alındığını ifade ederken kriz yaklaşımı ise hem emeklilik döneminde bireylerin yaşadığı sosyal ve ekonomik kayıplara hem de bu sosyal ve ekonomik kayıpların etkisinin ortadan kaldırılmasına odaklanmaktadır (İpek, 2017: s. 62).

Emeklilik, Türkiye’de kamusal emeklilik (yaşlılık sigortası) olarak uzun vadeli sigorta kolları içerisinde sevk ve idare edilen bir sigorta çeşididir. Böylelikle yaşlılık sigortası, yaşlılık nedeniyle çalışma yaşamından ayrılan bireylerin iş yaşantısı boyunca gelirine oranla sisteme sağladığı katılım şartının sonucu olarak emeklilikle birlikte bireylere sağlanan geliri ifade etmektedir. Yaşlılık sigortasından yararlanma ya da diğer bir deyişle emekli olmanın temel şartları ise emeklilik yaş haddine ulaşılması, belirli sigortalılık süresinin doldurulması, belirli prim ödeme gün sayısının tamamlanması, işten ayrılma ve çalışılan kuruma yazılı talep (dilekçe) sunulmasıdır. Ancak belirtilmelidir ki Türkiye’de iş sözleşmesi ile çalışanlar ile kendi ad ve hesabına çalışanlar talep etmedikçe emekliliğe geçiş yapmazken devlet memurları yasal düzenlemede yer alan yaş haddi ve

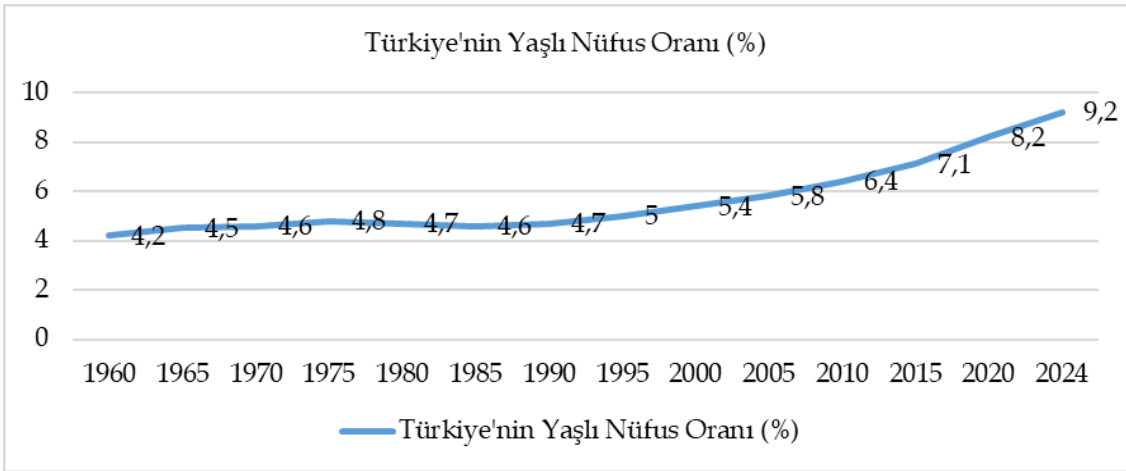
sigortalılık süresine ulaştıklarında zorunlu olarak emekliye sevk edilmektedirler (Tuncay ve Ekmekçi, 2017: s. 481-483).

3. Emeklilik Sistemlerinin Düzenlenmesinde ve Uygulanmasında Etkili Olan Faktörler

Emeklilik sistemlerine ilişkin düzenleme ve uygulamalar gerçekleştirilirken çeşitli sosyal ve ekonomik parametrelerin göz önünde bulundurulması gereklidir. Demografik yapının yansıttığı genç nüfus, yaşlı nüfus ve çalışma çağındaki nüfus oranları ile bunların gelecek tahminleri, yaşlı bağımlılık oranı ve gelecek tahminleri emeklilik düzenleme ve uygulamalarının kurgulanmasında birincil derecede etkili olmaktadır. Özellikle demografik özellikler incelendiğinde yaşlı nüfus oranının yoğunluğunun fazla olduğu ve bu oranın gelecekte de artacağı yönünde tahminlerin gerçekleştiği durumlarda erken emeklilik politikalarının tercih edilmesi sistemin sosyal ve ekonomik açıdan sürdürülebilirliği riske edilmiş olacaktır. Diğer taraftan, emeklilik sistemlerinin düzenleme ve hayata geçirilmesinde dikkat edilmesi gereken ekonomik unsurlardan biri de Sosyal güvenlik sisteminin bütçesi, bütçe açıkları, bütçe transferleri, bütçe ile Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) ilişkisi, sosyal koruma harcamalarındaki emekli/yaşlı aylığı ödemeleridir. Türk Emeklilik Sistemi'ne ilişkin düzenleme ve uygulamalara ilişkin girişimler hem sosyal ve ekonomik özelliklerden etkilenmekte hem de sosyal ve ekonomik yapıyı etkilemektedir. Dolayısıyla süreç çift yönlü bir etkileşimi beraberinde getirmektedir.

3.1. Demografik Faktörler

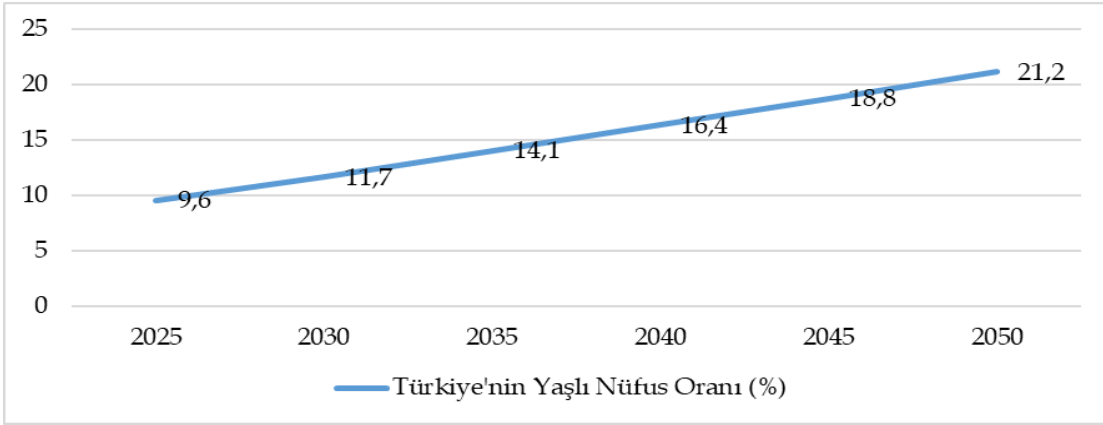
Emeklilik sistemlerine ilişkin düzenleme ve uygulamalarda dikkat edilmesi gereken hususlardan ilki şüphesiz ki demografik yapıdaki yaşlı nüfus oranıdır. Yaşlı nüfus oranının mevcut durumu ve gelecek tahminleri emeklilik sistemlerinde atılacak adımlara dair önemli çıkarımların elde edilmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra çocuk ve yaşlı bağımlılık oranları da hem işgücüne katılım sağlayacak ve sosyal güvenlik sisteminin finansına direkt katkı yapacak insan gücünü hem de bu finansın harcama kalemlerini oluşturacak ihtiyaç sahiplerini hesaplamak açısından önem arz etmektedir.

Şekil 1: Türkiye'nin Yaşlı Nüfus Oranı (%)

Kaynak: World Bank, Population Estimates and Projections (2024)

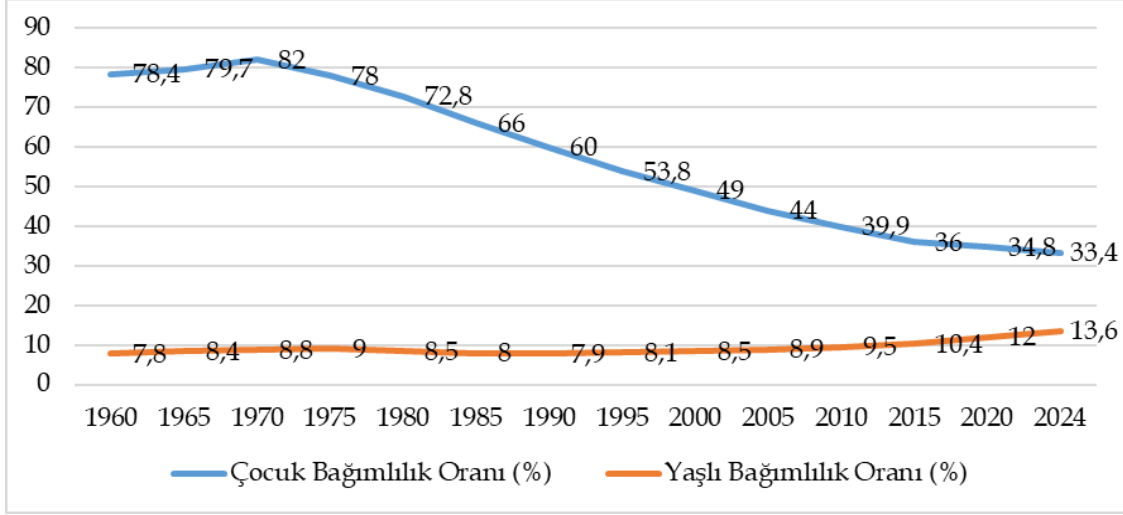
Şekil 1, Türkiye'nin 1960-2024 yılları arasında yaşlı nüfus oranını göstermektedir. Son 64 yıllık süreçte Türkiye'nin yaşlı nüfus oranının artış eğiliminde olduğu görülmektedir. 1960 yılında %4,2 olarak belirtilen yaşlı nüfus oranının 2024 yılında iki katından da fazla olduğu ve %9,2 olarak ifade edildiği görülmektedir. Türkiye yaşlı nüfus oranının günümüzde %10 sınırına ulaşması nüfusun yaşlanmasının önemli bir göstergesidir. Bu durum geleceğe yönelik Türk Emeklilik Sistemi'ni ilgilendiren düzenleme ve uygulamalarda önem arz etmektedir. Zira 2024 yılında ülke nüfusunu oluşturan her 100 kişiden 9,2'sinin 65 yaş ve üzerinde olması emeklilik sistemlerinin sürdürülebilirliği açısından dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

Şekil 2: Türkiye'nin Yaşlı Nüfus Oranının Gelecek Tahminleri (%)

Kaynak: World Bank, Population Estimates and Projections (2024)

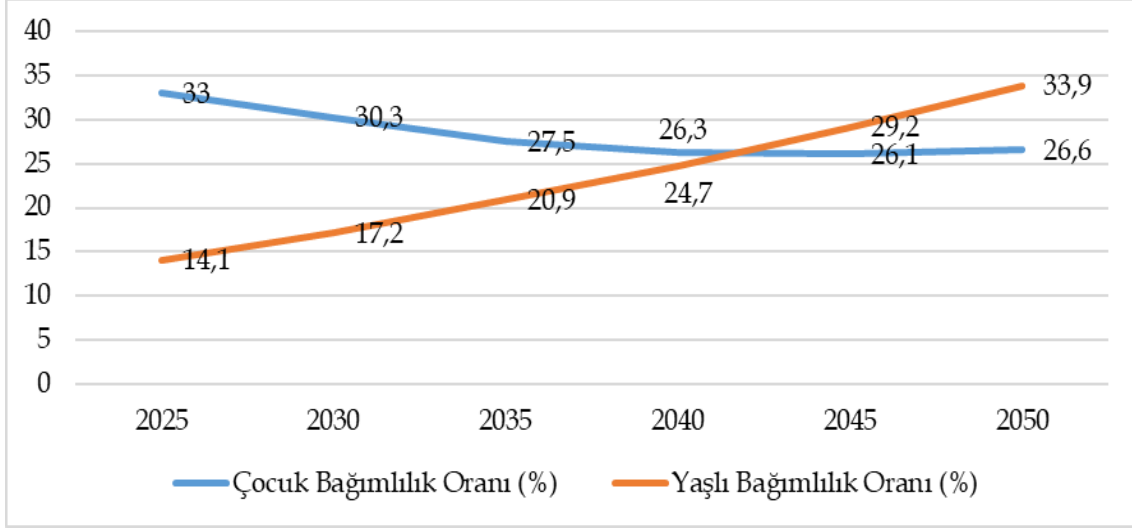
Şekil 2, Türkiye'nin yaşlı nüfus oranının 2025-2050 yılları arasında artış eğiliminde olduğunu belirtmektedir. 2025 yılında %9,6 olarak tahmin edilirken yaşlı nüfus oranının yılların artışına paralel olarak 2050 yılında %21,2'ye ulaşması beklenmektedir. Diğer bir deyişle, 2050 yılında Türkiye'deki her 100 kişiden 21,2'sinden fazlasının 65 yaş ve üzerinde olması beklenmektedir. Hem yaşlı nüfus oranının gelecekte artış eğiliminde olması hem de %21,2 gibi oldukça bir oran beklentisi Türk Emeklilik Sistemi'nin demografik verilerin göz ardı edilmesi ve erken emeklilik politikaları gibi seçeneklerin tercih edilmesiyle özellikle ekonomik açıdan sürdürülebilirliğe risk oluşturması kaçınılmazdır.

Şekil 3: Türkiye'nin Çocuk ve Yaşlı Bağımlılık Oranı (%)

Kaynak: World Bank, Population Estimates and Projections (2024)

Şekil 3, Türkiye'nin 1960-2024 yılları arasındaki çocuk ve yaşlı bağımlılık oranlarına ilişkin verileri içermektedir. Bağımlılık oranı, 15-64 yaş aralığındaki çalışma çağındaki nüfusa (aktif nüfus) bağımlı olan çocuk ve yaşlı nüfus oranını ifade etmektedir. Bu bakımdan, çocuk bağımlılık oranı 15-64 yaş aralığındaki çalışma çağındaki her 100 kişi başına düşen 0-14 yaş grubundaki çocuk sayısını ifade ederken yaşlı bağımlılık oranı ise 15-64 yaş aralığındaki her 100 kişi başına düşen 65 yaş ve üzerindeki nüfusu ifade etmektedir (TUİK, 2024). Şekil 3'e göre, Türkiye'nin genç bağımlılık oranı 1970 yılından 2024 yılına kadar sürekli bir düşüş eğilimi göstermektedir. Yani, Türkiye'nin çalışma çağındaki olan 15-64 yaş arası nüfusuna bağımlı olan çocuk sayısının 1970 yılından günümüze bir azalma eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. 1960 yılında %78,4 olarak belirtilen çocuk bağımlılık oranının 2024 yılında 33,4'e gerilediği gözlemlenmektedir. Durumun bu yönü, 15-64 yaş arasındaki çalışma çağındaki nüfusa katılım sağlayacak ve emeklilik sisteminin finansına direkt etki edecek insan gücündeki bir azalışın olduğunu ifade etmektedir. Türkiye'nin yaşlı bağımlılık oranı 1960-2024 döneminde artış eğilimi içindedir. Özellikle 1995 yılından günümüze yaşlı bağımlılık oranı giderek artarak 2024 yılında %13,6'ya ulaşmıştır. Bu durum 2024 yılında Türkiye'de 15-64 yaş arasındaki çalışma çağındaki her 100 kişiye bağlı olan yaşlı sayısının 13,6 olduğu görülmektedir.

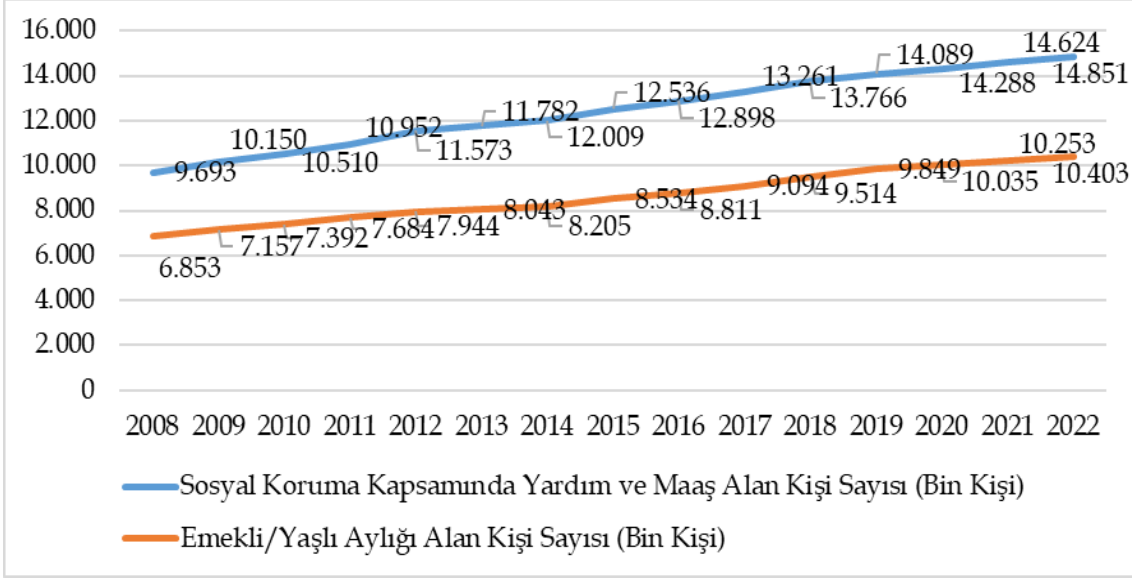
Şekil 4: Türkiye'nin Çocuk ve Yaşlı Bağımlılık Oranlarına İlişkin Gelecek Tahminleri (%)

Kaynak: World Bank, Population Estimates and Projections (2024)

Şekil 4'e göre Türkiye'nin çocuk bağımlılık oranı gelecek vadede de azalmaya devam edecektir. Bu bakımdan 2025 yılında %33 olması beklenen çocuk bağımlılık oranının 2050 yılında %26,6 olması tahmin edilmektedir. Türkiye'nin yaşlı bağımlılık oranının gelecek tahminleri ise çocuk bağımlılık oranının aksine gelecek vadede artış eğiliminde olacağı tahmin edilmektedir. 2025 yılında %14,1 olması beklenen yaşlı bağımlılık oranının 2050 yılında %33,9 olması beklenmektedir. Durumun bu yönü, 15-64 yaş aralığındaki her 100 kişiye bağlı olan 65 yaş ve üzerinde olan birey sayısının 33,9 olacağını ifade etmektedir. Bu bakımdan, özellikle uluslararası sosyal güvenlik literatürünün savunmuş olduğu her 4 çalışanın 1 emekliyi finanse etmesi ilkesinin gerisinde kalınması kaçınılmaz bir durum olarak tahmin edilmektedir.

3.2. Ekonomik Faktörler

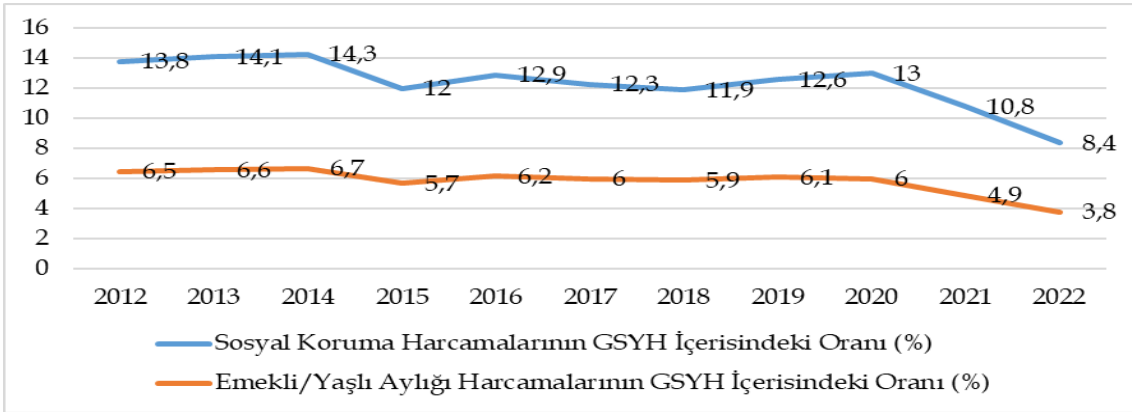
Emeklilik sistemlerine ilişkin düzenleme ve uygulamalar hayata geçirilirken hem mevcut ekonomik duruma hem de bu düzenleme ve uygulamaların ortaya çıkaracağı ekonomik sonuçlara odaklanılmalıdır. Bu bakımdan özellikle sosyal güvenlik sisteminin bütçesi, bütçede meydana gelen açıklar ve bütçe transferleri, sosyal güvenlik sisteminin bütçesinin GSMH'ye oranı, sosyal güvenlik kapsamında uygulanan sosyal koruma harcamalarındaki yaşlı/emekli payı (oranı) gibi verilerin emeklilik sistemlerinin hem planlanmasında hem uygulanmasında hem de ekonomik sonuçlarının sistemin sürdürülebilirliğine etkisi göz önünde bulundurulmalıdır.

Şekil 5: Türkiye’de Sosyal Koruma Kapsamında Yardım Alan ve Emekli/Yaşlı Aylığı Alan Kişi Sayısı (Bin Kişi)

Kaynak: TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri, (2024)

Şekil 5’e göre Türkiye’de 2008-2022 yılları arasında hem sosyal koruma harcamalarından yararlanan bireylerin sayısında hem de emekli/yaşlı aylığı alan kişi sayısında yıllara göre bir artış görülmektedir. Bu bakımdan 2008 yılında sosyal koruma kapsamında yardım ve maaş alan kişi sayısı 9 milyon 693 bin iken bu sayı 2022 yılında 14 milyon 851’e yükselmiştir. 2008 yılında emekli/yaşlı aylığı alan kişi sayısı 6 milyon 853 kişiyken bu sayı 2022 yılında 10 milyon 403 bin kişiye yükselmiştir. Bu veriler, özellikle sosyal güvenlik sisteminin finansının emekli/yaşlı aylığına hak kazanan vatandaşlara ayrılacak harcama kalemleri açısından emeklilik sisteminde dikkat çekmektedir.

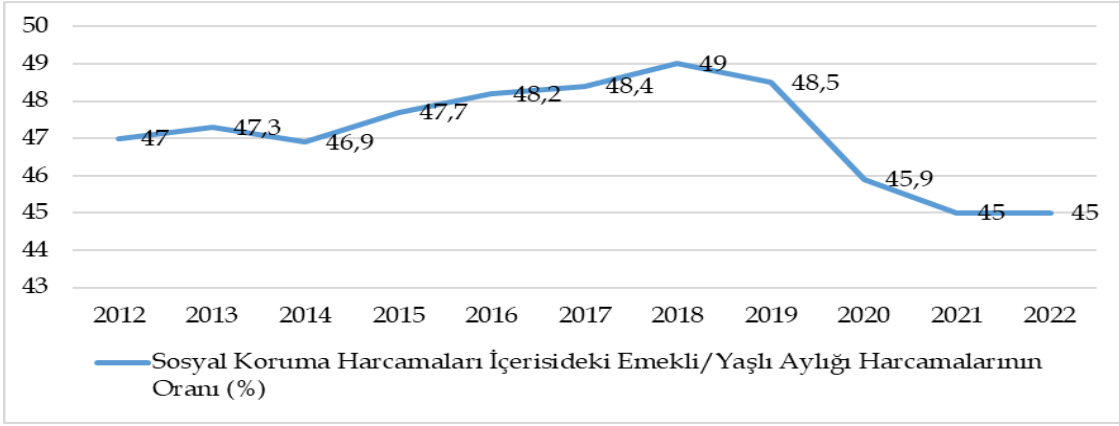

Şekil 6: Sosyal Koruma Harcamalarının GSYH’deki Oranı (%)

Kaynak: TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri, (2024)

(*) 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020 ve 2021 yılları bir sonraki yılda idari kayıtlar ve GSYH güncellemesi nedeniyle revize edilmiştir.

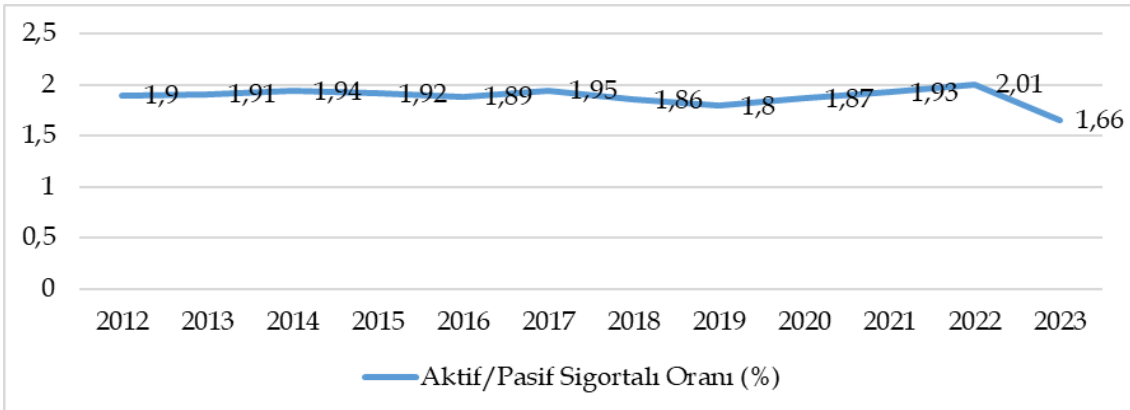
Şekil 6, Türkiye’de sosyal koruma harcamalarının GSYH içerisindeki oranına ilişkin verileri belirtmektedir. 2012-2022 döneminde Türkiye’de GSYH içinde sosyal koruma harcamalarının payının azaldığı görülmektedir. 2012 yılında sosyal koruma harcamalarının GSYH’deki oranı %13,8 iken, 2022 yılında %8,4’e düşmüştür. Benzer şekilde, 2012 yılında emekli/yaşlı aylığı harcamalarının GSYH’deki oranı %6,5 iken, 2022 yılında %3,8’e gerilemiştir. Özellikle emekli/yaşlı aylığı harcamalarının 2022 yılında %3,8’e gerilemesindeki önemli etkenlerden biri de Covid-19 salgınının etkileridir. Risk/ihtiyaç grupları bazında bakıldığında, emekli/yaşlılara yapılan harcamaların %3,8 ile en büyük paya sahiptir. Bunu, %2,6 ile hastalık/sağlık bakımı harcamaları ve %1,0 ile dul/yetim harcamaları takip etmektedir (TÜİK, 2024).

Şekil 7: Sosyal Koruma Harcamaları İçerisinde Emekli/Yaşlı Aylığı Harcama Oranı (%)

Kaynak: TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri, (2024)

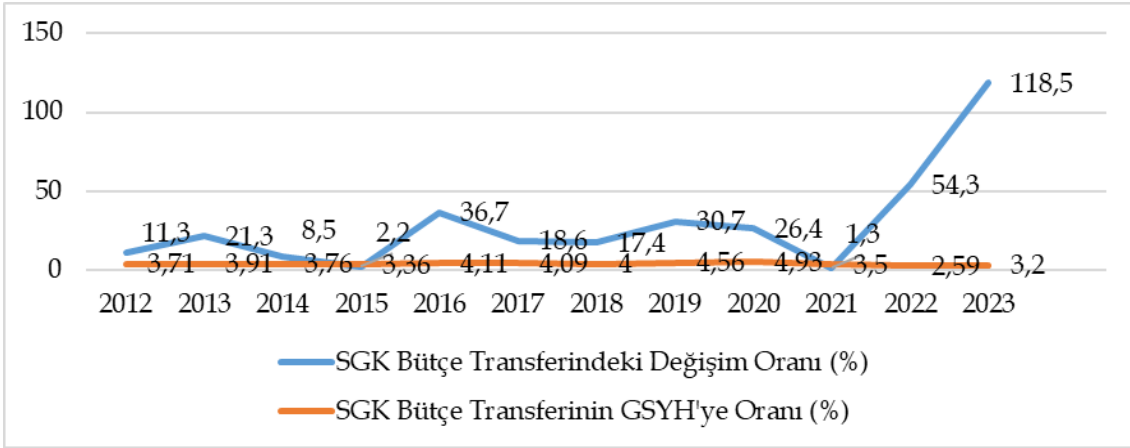
Şekil 7’ye göre, Türk Sosyal Güvenlik Sistemi’nin sosyal koruma harcamaları içerisinde payın hemen hemen yarısına yakının emekli/yaşlı aylığı harcamalarına ayrıldığı görülmektedir. Buna göre, 2012-2018 yılları arasında sosyal koruma harcamaları içinde emekli/yaşlı aylığı harcamalarının arttığı fakat pandemi dönemi ile birlikte azalarak %45’e düştüğü görülmektedir.

Şekil 8: Türkiye’de Aktif/Pasif Sigortalı Oranı (%)

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistikleri, (2024c)

Şekil 8’de, Türk Sosyal Güvenlik Sistemi’nde yer alan aktif/pasif sigortalı dengesine ilişkin veriler belirtilmektedir. Buna göre, 2012-2023 yılları arasında, aktif/pasif sigortalı oranının 4 çalışanın 1 emekliyi finanse etmesi ilkesinin geride olduğu görülmektedir. Türkiye, çalışan nüfus ile bu nüfusun finanse ettiği pasif nüfus arasındaki dengesizliğin gözlemlendiği bir ülke olma özelliğini göstermektedir. 2012 yılında 1,9 olarak belirtilen aktif/pasif sigortalı oranının 2023 yılında 1,66’ya gerilemiştir. Bu duruma etki eden en önemli faktörlerden biri de 2023 yılının Mart ayında uygulamaya konulan EYT düzenlemesi sonucunda kapsama alınan yaklaşık 4,8 milyon kişinin emekliliğe geçişinin sağlanması durumu gösterilebilmektedir.

Şekil 9: SGK Bütçe Transferlerindeki Değişim Oranı (%) ile SGK Bütçe Transferlerinin GSYH'ye Oranı (%)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı Bütçe İstatistikleri, (2024) verileri yazar tarafından düzenlenmiştir.

SGK'nın mali dengelerinin bozulmasıyla birlikte bu kuruluşlara bütçeden transfer yapılması söz konusu olmuştur. Şekil 9'a göre, 2012-2023 yılları arasında SGK bütçesinde her yıl giderlerin gelirlerden çok olması sebebiyle yapılan transferlerdeki değişim görülmektedir. Bu duruma etki eden önemli faktörlerden bazıları da hem aktif/pasif sigortalılara ilişkin oransal dengesizlik hem de emekli/yaşlı aylığı harcamalarının sosyal koruma harcamalarındaki payıdır. Ayrıca, 2023 yılında SGK bütçesi transferindeki değişim oranının bir önceki yıllara göre en yüksek olduğu durum gözlemlenmektedir. Bu duruma, hem 2023 yılında EYT uygulamasının yürürlüğe konularak kapsamın genişletilmesi etki ettiği hem de Türkiye'de bulunan yabancı uyruklu sayısına sunulan temel sağlık hizmetlerinin maliyetinin yansıtıldığı düşünülmektedir.

4. Türkiye’de Kamusal Emeklilik (Yaşlılık Sigortası) Düzenleme ve Uygulamalarının Tarihsel Seyri

Türkiye, kamusal emeklilik (yaşlılık sigortası) düzenleme ve uygulamalarının tarihsel açıdan farklı yıllarda farklı şartların uygulandığı bir tecrübeyi yansıtmaktadır. Emekliliğe geçiş dair kurumsal ve yasal uygulama ve düzenlemelerin içerdiği yaş, sigortalılık süresi, prim ödeme gün sayısı gibi kıstasların hem yıllar içerisinde farklı şekilde uygulandığı, hem emekliliğin farklı sosyal sigorta kurumları tarafından sevk ve idare edildiği hem de iş sözleşmesi, kendi ad ve hesabına çalışanlar ve kamu görevlileri gibi farklı sektör ve çalışanlar için farklı şartlarda uygulandığı gözlemlenmektedir.

Durumun bu yönü, Türkiye'nin emeklilik düzenleme ve uygulamalarında uzun yıllar hem kurumsal hem de yasal açıdan standart bir işleyişe erişemediğini düşündürmektedir.

Türkiye'nin emeklilik düzenleme ve uygulamalarına ilişkin tarihsel süreç 27.06.1945 yılında yürürlüğe konan 4772 sayılı İş Kazaları, Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu'na dayanmaktadır. Bu kanun, işçilere yönelik olarak iş kazası ve meslek hastalıkları ile analık hallerinde bir korumayı içermekteydi. İlerleyen dönemde ise 1945 yılına kadar kurulmuş çok sayıda sandık 4772 sayılı İş Kazaları, Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu ile birleştirilmiş, 1949 yılında T.C. Emekli Sandığı Kanunu oluşturulmuş, 1949 tarihinde kabul edilen 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu, 1951 yılında 5502 sayılı Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu ile 1957 yılında ise 6900 sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortası Kanunu oluşturulmuştur (SGK, 2024b). Süreç çeşitli değişim aşamalarından geçerek günümüze kadar uzanmaktadır.

4.1. 1949-1965 Dönemi Emeklilik Düzenlemeleri

Türkiye'de kamusal emeklilik (yaşlılık sigortası) uygulamalarına ilişkin başlangıç uygulama örneklerinin tarihsel gelişimi incelenirken ilk olarak 08.06.1949 yılında kabul edilip 17.06.1949 yılında yürürlüğe konulan Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu kapsamında devlet memurlarının emeklilik hakkına erişimi ile ilgili düzenlemelere uzanmaktadır. Bu kapsamda ilgili kanun, ilk olarak 30 sigortalılık yılına sahip ve 55 yaşını doldurmuş kişilerin emekliliğini yazılı istek şartıyla sağlamıştır (Emekli Sandığı Kanunu, md. 39/b). İş sözleşmesiyle çalışanlar için yaşlılık sigortası ilk kez 02.06.1949 yılında kabul edilen, 08.06.1949 yılında yayımlanan ve 01.04.1950 yılında yürürlüğe giren 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu kapsamında çeşitli düzenlemeler içermektedir. Bu kanun kapsamında emeklilik hakkına erişebilmek için kadınlarda ve erkeklerde 60 yaşının doldurulması ve en az 25 yıllık sigortalılık süresi şart koşulmaktadır. Bu şartlara ek olarak sunulan diğer şart ise sigortalılık başlangıcından ihtiyarlık aylığından faydalanma başvurusuna kadar her yıl için ortalama olarak en az 200 günlük ihtiyarlık sigortası primi ödenmesi gerekmektedir (5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu, 1949). 1954 yılında yürürlüğe konulan 6391 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin Kaldırılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun kapsamında emeklilik şartları revize edilmiştir. Buna göre, kadınlarda ve erkeklerde 60 yaşının doldurulması, her iki tarafta da 25 yıllık sigortalılık süresi ve en az 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim gününün ödenmesi şartı emekliliğe esas koşulmuştur (6391 sayılı Kanun, md. 5). 1957 yılında kabul edilen 6900 sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanunu, emeklilikle ilgili düzenlemeleri kadınlarda ve erkeklerde 60 yaşının doldurulması, her ikisi için 25 yıllık sigortalılık süresi ve 5000 gün maluliyet, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim ödemesi şartı koşulmaktadır. Ayrıca, kadınlarda ve erkeklerde 25 yıllık sigortalılık süresi ve 5000 prim ödeme şartının birine ya da ikisine sahip olmayan ancak 15-35 yıl arasında sigortalılık süresine sahip olup bu her yıl ortalama en az 150 günlük sigorta priminin ödenmiş olması kaydıyla kadın ve erkeklerin emekliliğe sevk edilmesi sağlanmıştır (6900 sayılı Kanun, md. 12).

4.2. 1965-1980 Dönemi Emeklilik Düzenlemeleri

17.07.1964 tarihinde kabul edilen ve 1965 yılında yürürlüğe giren 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu kabul edildiği tarihte emeklilik yaşını kadınlarda 55 yaşının,

erkeklerde ise 60 yaşının doldurulması şeklinde şart koşturmaktadır (506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, 1964). 23.10.1969 yılında 1186 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun kapsamında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 60. maddesinde emeklilik temelinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler emekliliğe geçişe ilişkin çeşitli opsiyonları sunmaktadır. Bu opsiyonların ilki, emeklilik yaşının kadınlarda 50 yaşın, erkeklerde ise 55 yaşının doldurulmuş olması ve her iki tarafın da en az 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları priminin ödemiş olması ve yazılı talepte bulunulmasıdır (1186 sayılı Kanun, md. 7/a). İkinci opsiyon ise, kadınların 50 yaşını, erkeklerin ise 55 yaşını doldurmadığı hallerde her iki taraf için en az 25 yıllık sigortalılık süresinin bulunması ve en az 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeyerek yazılı talepte bulunulması şartı emekliliğe haiz koşullardır (1186 sayılı Kanun, md. 7/b). Üçüncü opsiyon ise, kadınlarda 50 yaşını, erkeklerde 55 yaşını dolduran ve en az 15 yıllık sigortalılık süresine sahip olup her sigortalılık yılı için ortalama en az 120 günlük malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primini ödemiş olanların emeklilik hakkına erişebileceğidir (1186 sayılı Kanun, md. 7/B).

Kendi ad ve hesabına bağımsız çalışanların emekliliğini düzenleyen yasal düzenleme 02.09.1971 yılında kabul edilen Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu'dur. Bu kanun, kendi ad ve hesabına bağımsız çalışanların emekliliği, kadınlarda 55 yaş, erkeklerde ise 60 yaşın doldurulmuş olması ve her iki taraf için en az 15 yıl sigortalılık süresi ve prim ödemesi şartı emekliliğe şart koşulmuştur (1479 sayılı Kanunun, md. 35).

1976 yılında yürürlüğe konan 1992 sayılı Kanun ise emekliliğe dair şartlarda yaş şartını kaldırarak kadınlarda 20 yıl, erkeklerde ise 25 yıl sigortalılık süresi ve en az 5000 gün maluliyet, yaşlılık ve ölüm sigortaları priminin sağlanması şartını koşturmuştur (Acar ve Kitapçı, 2008: s. 89).

4.3. 1980-1999 Dönemi Emeklilik Düzenlemeleri

1981 yılında oluşturulan 2422 sayılı Kanun kadınlar için şart koşulan sigortalılık süresi 20 yıl erkekler için şart koşulan sigortalılık süresi 25 yıl olarak belirlenmiş olup kadınlarda 38 yaşında, erkeklerde 43 yaşında sigortalı olmanın öne yaş şartına bağlı olmaksızın açılmış olup bu uygulamadan 1985 yılında oluşturulan 3246 sayılı Kanun'la vazgeçilmiş ancak 1992 yılında oluşturulan 3774 sayılı Kanun'la birlikte kadınlarda 20 yıllık, erkeklerde ise 25 yıllık sigortalılık ve 5000 prim ödeme gün şartıyla emeklilik imkanı tanınmış bulunmaktadır (Acar ve Kitapçı, 2008: s. 89; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: s. 494).

Devam eden süreçte devlet memurlarının emeklilik şartlarında çeşitli değişimler gözlemlenmektedir. 1983 yılında oluşturulan 2898 sayılı Kanun'la birlikte kadınlarda 20 yıllık sigortalılık süresi ve 45 yaşının doldurulması, erkeklerde ise 25 yıllık sigortalılık süresi ve 50 yaşının doldurulması emeklilik şartı olarak koşularken 1986 yılında oluşturulan 3246 sayılı Kanunla yaş şartı değiştirilerek kadınlarda 55 yaşının, erkeklerde ise 60 yaşının doldurulması ve 5000 prim ödemesi şartı şeklinde revize edilmiştir (Acar ve Kitapçı, 2008: s. 89).

4.4. 1999-2008 Dönemi Emeklilik Uygulamaları

1999-2008 arasındaki dönem Türk Emeklilik Sistemleri'nde gözlemlenen emeklilik düzenleme ve uygulamaları açısından önemli değişim ve dönüşüm hususlarının gözlemlendiği bir dönemi belirtmektedir. Bu bakımdan 1999-2008 dönemi, özellikle sosyal güvenlik sistemlerinin sosyal ve ekonomik açıdan sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla global çapta benimsendiği bir dönemi ifade etmektedir. Özellikle ekonomik krizin hem sosyal güvenlik sistemlerini hem de emeklilik sistemlerinin ekonomik açıdan olumsuz etkilemesinin ortadan kaldırılmasına yönelik girişimler bu dönemde sosyal güvenlik ve emeklilik sistemlerinin sevk ve idare edilmesine yansıyan gelişmeler niteliğindedir. Bu bakımdan Türk Emeklilik Sistemi açısından 1999-2008 arası dönemde en dikkat çeken gelişmelerden biri 1999 yılında oluşturulan 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu iken, diğeri ise 2006 yılında oluşturulup 2008 yılında tüm hükümleriyle yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'dur (SSGSSK). Ek olarak, 2023 yılında yasal ve kurumsal açıdan gerçekleştirilen düzenlemeler kapsamında Emeklilikte Yaşa Takılanlar (EYT) konusu da emekliliğe bağlanarak bu alanda hak arayışında olan vatandaşların da kapsama alınması gerçekleştirilmiştir. EYT konusu, 08.09.1999 tarihinde hayata geçirilen 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'na ilişkin düzenleme ve uygulamaların hem 1999 öncesindeki sigortalıları, hem de 1999 sonrasındaki sigortalıları etkilemesi üzerine yankısı günümüze kadar süren bir örnek olması nedeniyle inceleme kapsamına alınmaktadır.

4.4.1. 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu ve emeklilik düzenlemeleri

Türk Emeklilik Sistemi'nin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilen düzenleme ve uygulamalardan biri 08.09.1999 yılında oluşturulan 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'dur. 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 60. Maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinde değişiklikler öngörmüştür (4447 sayılı Kanun, md. 6). İfade edilen değişiklik emekliliğe geçiş şartlarıyla ilgili olup emeklilik hakkına ilişkin çift opsiyon sunmaktadır (4447 sayılı Kanun, md. 6/A). İlk olarak, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başlayacaklar için emeklilik şartı kadınlarda 58 yaşının, erkeklerde ise 60 yaşının doldurulması ve 7000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları priminin ödenmesidir (4447 sayılı Kanun, md. 6/a). Diğer opsiyon ise, kadınlarda 58 yaşının, erkeklerde ise 60 yaşının doldurulmasına ek olarak 25 yıllık sigortalılık süresi ve en az 4500 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları priminin ödenmiş olması şartıdır (4447 sayılı Kanun, md. 6/b). 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, kendi ad ve hesabına bağımsız çalışanların ve devlet memurlarının emekliliğini kadınlarda 58 yaşının, erkeklerde ise 60 yaşının doldurulması ve 25 yıl sigortalılık süresiyle prim ödeme şartına bağlamıştır (Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 495).

4447 sayılı İşsizlik Sigortası'nın yürürlüğe girmesiyle emekliliğe dair koşulan yaş şartı ve prim ödeme gün sayısı hususlarındaki değişim artış yönlü olduğu için 08.09.1999 öncesinde sigortalı olarak çalışanların emeklilik hakkına geçişi kaotik bir ortam oluşturmuş ve bu sebeple 08.09.1999 tarihi öncesi sigortalı olarak çalışanların emeklilik hakkına erişimi kademeli bir geçişle bağlanmıştır. 08.9.1999 tarihinde 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte daha önce emeklilik hakkı elde etmiş olanların emekliliğe sevki sağlanmıştır. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'na eklenen geçici madde 81/A ile emekliliğine 2 yıl ve daha az süre kalan kadınlarda 20 yıl sigortalılık süresini, erkeklerde ise 25 yıl sigortalılık süresiyle 5000 gün malullük, yaşlılık

ve ölüm sigortaları priminin ödenmesi şartıyla emeklilik sağlanmıştır (Sosyal Güvenlik Dünyası, 2024). Ancak geçiş sürecindeki esas meseleyi 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 08.09.1999 tarihinde emekliliğine 2 yıldan daha fazla kalan çalışanlar oluşturmaktaydı. Ek geçici 81/B ve 81/C maddesinde belirtilen düzenlemeler Anayasa Mahkemesi tarafından eşitlik ve adalet temalarına aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle 23.02.2001 tarihinde iptal edilmiştir. Bu iptal sonrası 23.05.2002 yılında oluşturulan 4759 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal sigortalar Kurumu Kanunu İle Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kapsamında kademeli geçişle emekliliğe geçiş yeniden düzenlenmiştir (4759 sayılı Kanun, 2002).

Tablo 1: 4759 Sayılı Kanun Kapsamında 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'na Tabi Çalışanların Kademeli Emeklilik Geçiş Düzenlemeleri

Sigortalı Erkek Çalışanlar			Prim Ödeme Gün Sayısı	Sigortalı Kadın Çalışanlar		
23.05.2002 Tarihindeki Mevcut Sigortalılık Süresi (Yıl)	Sigorta Kapsamı (Yıl)	Doldurulacak Yaş Haddi		23.05.2002 Tarihindeki Mevcut Sigortalılık Süresi (Yıl)	Sigorta Kapsamı (Yıl)	Doldurulacak Yaş Haddi
23 Yıl ve Üzeri	25	44	5000	18 Yıl ve Üzeri	20	40
21,6 - 23 Arası	25	45	5000	17 - 18	20	41
20 - 21,6	25	46	5075	16 - 17	20	42
18,6 - 20	25	47	5150	15 - 16	20	43
17 - 18,6	25	48	5225	14 - 15	20	44
15,6 - 17	25	49	5300	13 - 14	20	45
14 - 15,6	25	50	5375	12 - 13	20	46
12,6 - 14	25	51	5450	11 - 12	20	47
11 - 12,6	25	52	5525	10 - 11	20	48
9,6 - 11	25	53	5600	9 - 10	20	49
8 - 9,6	25	54	5675	8 - 9	20	50
6,6 - 8	25	55	5750	7 - 8	20	51
5 - 6,6	25	56	5825	6 - 7	20	52
3,6 - 5	25	57	5900	5 - 6	20	53
2 Yıl 8 Ay 15 Gün - 3,6 Yıl	25	58	5975	4 - 5	20	54
			5975	3 - 4	20	55
			5975	2 Yıl 8 Ay 15 Gün - 3 Yıl	20	56

Kaynak: 4759 sayılı Kanun, Md. 3 yazar tarafından düzenlenmiştir.

Tablo 1'e göre 4759 sayılı Kanun kapsamında 506 sayılı SSK'ya eklenen geçici 81/B maddesi ile emekliliğine 2 yıldan fazla kalmış, diğer bir deyişle sigortalılık süresi 18

yıldan az olan kadınlar için 20 sigortalılık yılına sahip olunması koşulunda 40-56 yaş aralığında, emekliliğine 2 yıldan fazla kalmış, diğer bir deyişle sigortalılık süresi 23 yıldan az olan erkekler için ise 25 yıl sigortalılık yılına sahip olanların 44-58 yaş aralığında 5000-5975 arasında değişen malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim ödemesi şartıyla emeklilik imkanı sunulmuştur.

Tablo 2: 4759 Kanun Kapsamında 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'na Tabi Çalışanların Kısmi Emekliliğe Kademeli Geçiş Düzenlemeleri

Şartların Sağlandığı Dönem	Erkekler Yaş Şartı	Kadınlar Yaş Şartı	Prim Ödeme Günü	Sigortalılık Süresi (Yıl)
24.05.2002 – 23.05.2005	56	52	3600	15
24.05.2002 – 23.05.2008	57	54	3600	15
24.05.2008 – 23.05.2011	58	56	3600	15
24.05.2011'den Sonra Tamamlanma Durumunda	-----	58	3600	15
24.05.2011 – 23.05.2014	59	-----	3600	15
24.05.2014	60	-----	3600	15

Kaynak: 4759 sayılı Kanun, Md. 3/C yazar tarafından düzenlenmiştir.

Tablo 2, 4759 sayılı Kanun kapsamında 08.09.1999 tarihinde kısmi emeklilik aylığından yararlanılabilmesi amacıyla 506 sayılı SSK'ya eklenen geçici madde 81/C ile sunulan kısmi emeklilik şartlarını belirtmektedir. Tablo 2'ye göre, bu tarihte her iki tarafın 15 sigortalılık yılına sahip olanlardan kadınların 52 yaşında, erkeklerin ise 56 yaşında olması ve yine her iki tarafın da en az 3600 malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları primini ödemesiyle kısmi emeklilik hakkına erişimi sağlanmıştır. Süreç 2002-2014 arasında sevk ve idare edilmiş olup yıllara ve yaşa göre sunulan değişik şartlar Tablo 2'de sunulmaktadır (4759 sayılı Kanun, md. 3/C).

4759 sayılı Kanun, 08.09.1999 tarihinden itibaren emekliliğe geçişi kendi ad ve hesabına çalışan 4/b'li Bağ-Kur'lular için kadınlarda 20 yıl, erkeklerde ise 25 yıl sigortalılık süresi ve bu sürede prim ödeme şartını koşturmaktadır. Bu şarta ek olarak, emekliliğine 2 yıl ve daha az kalan kadınların 40 yaş, erkeklerin 44 yaşını doldurmasıyla başlayan emeklilik kademeli olarak kadınlarda 16 yıldan fazla ya da 17 tam yıl kalması durumunda 55 yaşının, erkeklerde ise 21 yıl 6 aydan fazla veya 22 tam yıl kalan erkeklerde 58 yaşında emeklilik hakkı sağlanmıştır (4759 sayılı Kanun, md. 7).

4759 sayılı Kanun'la birlikte 08.09.1999 tarihinden itibaren emekliliğe geçişi 2 yıldan fazla olan 4/c kapsamındaki devlet memurları için referans olarak 4759 sayılı Kanun'un yürürlük tarihi olan 23.05.2002 tarihi baz alınmış olup emekliliğe kademeli geçiş uygulanmıştır. Bu uygulamada 23.05.2002 tarihinden itibaren kadınlarda 20 yıl, erkeklerde ise 25 yıllık sigortalılık süresine bakılmış olup kadınların 40-54 yaş aralığında, erkeklerin ise 44-58 yaş aralığında emekliliğe geçişi sağlanmıştır. Prim ödeme gün sayıları ise her iki taraf için 5000-5975 gün aralığında şart koşulmuştur (4759 sayılı Kanun, md. 5).

4.4.2. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

31.05.2006 tarihinde kabul edilen ancak tüm hükümleriyle 30.04.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı SSGSSK da Türk Emeklilik Sistemi açısından önemli bir dönüm noktasını ifade etmektedir. Zira 5510 sayılı SSGSSK, emeklilik şartlarıyla ilgili önemli değişim ve dönüşümleri içermektedir. Bu bakımdan, iş akdiyle çalışanlar için kadınlarda 58 yaşının, erkeklerde ise 60 yaşının doldurulmuş olması ve en az 7200 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinin ödenmiş olması emeklilik hakkına geçişi sağlamaktadır (5510 sayılı SSGSSK, md. 4/a; md. 28/a). 5510 sayılı SSGSSK, kendi ad ve hesabına çalışanlar ile devlet memurlarının emekliliğe geçişini ise kadınlarda 58 yaşının, erkeklerde ise 60 yaşının doldurulması ve 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları priminin ödenmesine bağlamaktadır (5510 sayılı SSGSSK, md. 28/a).

Tablo 3: 2036 Yılı ile 2048 Yılında Emekliliğe Kademeli Geçiş Düzenlemesi

Tarih Aralığı	Erkeklerde Uygulanacak Yaş Haddi	Kadınlarda Uygulanacak Yaş Haddi
01.01.2036 – 31.12.2037	61	59
01.01.2038 – 31.12.2039	62	60
01.01.2040 – 31.12.2041	63	61
01.01.2042 – 31.12.2043	64	62
01.01.2044 – 31.12.2045	65	63
01.01.2046 – 31.12.2047	65	64
01.01.2048'den İtibaren	65	65

Kaynak: 5510 sayılı SSGSSK, Md. 28, b bendi yazar tarafından düzenlenmiştir.

Tablo 3, Türkiye’de emeklilik hakkına dair yaş şartının yıllara göre kademeli artışını içermektedir. 5510 sayılı SSGSSK kapsamında emeklilik yaşının 2048 yılına kadar kademeli olarak arttırılıp kadınlarda ve erkeklerde 65 yaşına sabitlenmesini öngörmektedir. Bu bakımdan; 2036-2037 yılları arasında kadınlarda 59 yaş, erkeklerde 61 yaş, 2038-2039 yılları arasında kadınlarda 60 yaş, erkeklerde 62 yaş, 2040-2041 yılları arasında kadınlarda 61 yaş, erkeklerde 63 yaş, 2042-2043 yılları arasında kadınlarda 62 yaş, erkeklerde 64 yaş, 2044-2045 yılları arasında kadınlarda 63 yaş, erkeklerde 65 yaş, 2046-2047 yılları arasında kadınlarda 64 yaş, erkeklerde 65 yaş ve 2048 yılından itibaren her iki taraf için diğer şartlar sabit kalmak kaydıyla 65 yaşın doldurulması emekliliğe şart koşulmaktadır (5510 sayılı SSGSSK, md. 28/b).

4.4.3. Emeklilikte yaşa takılanlar

Türk Emeklilik Sistemi açısından önemli bir dönüm noktası da 2023 yılında EYT açısından gerçekleştirilen düzenleme ve uygulamalardır. EYT meselesinin ortaya çıkışı 08.09.1999 yılında yürürlüğe giren 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu ile

başlamaktadır. 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu, belirtildiği üzere emeklilik şartlarını kadınlarda 58 yaşının, erkeklerde ise 60 yaşının doldurulması ile 7000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim ödeme şartına ya da yaş şartları aynı kalmak koşuluyla her iki taraf için 25 yıl sigortalılık süresi ve en az 4500 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim ödemesine bağlamaktaydı (4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu, md. 6/a ve md. 6/b). Ancak 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu yürürlüğe girmeden kendinden önce var olan 20.02.1992 yürürlük tarihli 3774 sayılı Kanun emeklilik şartlarını kadınlarda 20 yıl, erkeklerde ise 25 yıl sigortalılık süresine ve her iki taraf için de 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim ödeme şartına bağlamaktaydı (Acar ve Kitapçı, 2008: s. 89). Bu bağlamda, 08.09.1999 tarihinde sigortalı olarak çalışanların sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayıları şartı sağlansa da getirilen yaş şartı nedeniyle emeklilik hakkına erişememesi durumu ortaya çıkmıştır.

EYT meselesine ilişkin olarak 01.03.2023 kabul ve 03.03.2023 yayım tarihli 7438 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu İle 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında EYT'li olanların emeklilik kapsamına alınması sağlanmıştır (7438 sayılı Kanun, 2023). Bu uygulamayla birlikte emeklilik hakkına erişmekte yaşa takılan kadınlarda 20 yıl, erkeklerde 25 yıl sigortalılık süresi olanların sigortalılık başlangıç tarihleri kadınlarda 09.09.1981-08.09.1999 yılları arasında olanlara, erkeklerde ise sigortalılık başlangıç tarihleri 09.09.1976-08.09.1999 yılları arasında olanlara her iki taraf için de 5000-5975 aralığında malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim ödeme şartıyla emeklilik hakkı tanınmıştır.

Tablo 4: EYT'li Hak Sahiplerine Uygulanacak Prim Gün Sayısı ve Sigortalılık Süresi (5510/4-a SSK Kapsamındaki Sigortalılar Yönünden)

Sigortalılık Süresinin Başlangıcı		Tahsis Talep Tarihindeki En Az		
		Sigortalılık Süresi		Prim Gün Sayısı
Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
09.09.1981 – 23.05.1985	09.09.1976 – 23.11.1980	20	25	5000
24.05.1985 – 23.05.1986	24.11.1980 – 23.05.1982	20	25	5075
24.05.1986 – 23.05.1987	24.05.1982 – 23.11.1983	20	25	5150
24.05.1987 – 23.05.1988	24.11.1983 – 23.05.1985	20	25	5225
24.05.1988 – 23.05.1989	24.05.1985 – 23.11.1986	20	25	5300
24.05.1989 – 23.05.1990	24.11.1986 – 23.05.1988	20	25	5375
24.05.1990 – 23.05.1991	24.05.1988 – 23.11.1989	20	25	5450
24.05.1991 – 23.05.1992	24.11.1989 – 23.05.1991	20	25	5525
24.05.1992 – 23.05.1993	24.05.1991 – 23.11.1992	20	25	5600
24.05.1993 – 23.05.1994	24.11.1992 – 23.05.1994	20	25	5675
24.05.1994 – 23.05.1995	24.05.1994 – 23.11.1995	20	25	5750
24.05.1995 – 23.05.1996	24.11.1995 – 23.05.1997	20	25	5825
24.05.1996 – 23.05.1997	24.05.1997 – 23.11.1998	20	25	5900
24.05.1997 – 08.09.1999	24.11.1998 – 08.09.1999	20	25	5975

Kaynak: 7438 sayılı Kanun Kapsamında 5510 sayılı SSGSSK'ye eklenen ek 95. Md. verileri yazar tarafından düzenlenmiştir.

Tablo 4'e göre, iş sözleşmesiyle çalışan sigortalıların EYT kapsamına alınmasına yönelik uygulama esasları belirtilmektedir. Buna göre, kadınlarda 20 yıl, erkeklerde 25 yıl sigortalılık süresi şartına ek olarak kadınlarda 1981-1999 yılları arasındaki sigorta başlangıç durumuna, erkeklerde ise 1976-1999 yılları arasında sigortalılık başlangıcına bakılarak 5000-5975 aralığındaki malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim gününün ödenmesi şartıyla EYT kapsamında emekliliğin sağlandığı gözlemlenmektedir.

Tablo 5: EYT'li Hak Sahiplerine Uygulanacak Prim Gün Sayısı ve Sigortalılık Süresi (5510/4-b Bağ-Kur ve 4/c Emekli Sandığı Kapsamındaki Sigortalılar Yönünden)

Sigortalı	Sigortalılık Süresi (Yıl)	Prim Ödeme Gün Sayısı
Kadın	20	7200
Erkek	25	9000

Kaynak: 7438 sayılı Kanun Kapsamında 5510 sayılı SSGSSK'ye eklenen ek 95. Md. verileri yazar tarafından düzenlenmiştir.

Tablo 5'e göre, kendi ad ve hesabına çalışan Bağ-Kur ve emekli sandığı mensuplarının EYT kapsamına alınmasına yönelik şartlar gözlemlenmektedir. Buna göre, kendi ad ve hesabına çalışan Bağ-Kur ve emekli sandığı mensubu sigortalılarda kadınlarda 20 yıl sigortalılık ile 7200 malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim günü ödemesi, erkeklerde ise 25 yıl sigortalılık süresi ile 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim günü ödemesi şartıyla sigortalıların EYT kapsamına alınması söz konusudur. EYT'ye yönelik düzenleme ve uygulamalar neticesinde toplamda 4,8 milyon kişinin emeklilik kapsamına alınacağı tahmin edilmektedir (Anadolu Ajansı, 2023).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, kamusal emeklilik (yaşlılık sigortası) uygulamalarının çeşitlilik gösterdiği bir tecrübeye sahiptir. Bu bakımdan Türkiye'de, bireylerin emeklilik hakkına erişiminde yıllar içerisinde farklı kriterlere göre emekliliğe geçiş yaptığı görülmektedir. Emekliliğe esas yaş, sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayıları gibi şartların yıllar içerisinde farklı seviyelerde uygulanması söz konusudur. Bu farklılıklara ek olarak emeklilik düzenleme ve uygulamalarının farklı sigorta kurumları tarafından sevk ve idare edildiği de görülmektedir. Bu bağlamda süreç, hem hak sahipleri açısından hem de sistemi sevk ve idare eden kurumsal yapı bakımından karmaşık bir işleyişin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Emeklilik düzenleme ve uygulamalarının ilerleyen yıllarda tek bir çatı altında toplanarak yönetilmek istenmesi de bu karmaşıklığın ortadan kaldırılmasına yönelik bir girişim olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'de uygulanan kamusal emeklilik (yaşlılık sigortası) uygulamaları demografik özellikleri içeren sosyal yapıyla ve ekonomik yapıyla karşılıklı bir etkileşim oluşturmuştur. Yıllar içerisinde uygulanan emeklilik politikaları son yıllarda emekli sayısının artmasına ve emeklilere ilişkin harcama kaleminin artmasına neden olmuştur. Özellikle yaşlı nüfus oranının yıllar içerisindeki artış eğilimi ve gelecekteki artış tahminleri bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Türkiye'nin kamusal emeklilik (yaşlılık sigortası) tecrübesi ülke ekonomisinde yıllar içerisinde hissedilir bir etki oluşturmuştur. Bu bağlamda, yıllar içerisinde artan emekli sayısı, sosyal koruma harcamalarındaki emekli/yaşlı aylığı harcamaları payı ve bu harcamaların GSYH'deki oranı önemli derece hissedilmektedir. Ayrıca, Türkiye'de uygulanan emeklilik politikalarının demografik ve ekonomik açıdan net ve standart bir planlamayla gerçekleştirilmemiş olduğu gözlemlenmektedir. Bu gözleme ilişkin en net kanıt sosyal güvenlik sistemi içerisinde ortaya çıkan aktif/pasif sigortalılar oranındaki dengesizlikle ortaya konulabilmektedir. Buna ek olarak, SGK bütçesine son yıllarda yapılan bütçe transferleri ve bu transferlerin GSYH'deki oranının varlığının önemli bir sebebi de emeklilik düzenleme ve uygulamalarındaki yaklaşımlardır.

Türk Emeklilik Sistemi, yıllar içerisinde politik müdahalelere fazlasıyla maruz kalan bir alan olma özelliğine sahiptir. 1940'lı yıllardan günümüze Türkiye'de emeklilik düzenleme ve uygulamalarının politik aktörlerin sıkça yönelim gösterdiği bir alan olma özelliğini göstermektedir. Politika aktörlerinin, yıllar içerisinde emekliliğe dair bazen yaş, bazen sigortalılık süresi ve bazen de prim ödeme gün sayıları üzerinden girişimlerde buldukları gözlemlenmektedir. Durumun bu yönü hem sosyal güvenlik sisteminin hem de emeklilik sistemlerinin her açıdan sürdürülebilirliğini etkileyen girişimler olarak değerlendirilebilmektedir. Nitekim, sosyal güvenlik sistemine ayrılan bütçenin yetersiz kalması, diğer bir deyişle bütçe açığı verilmesi, bütçe transferlerinin hemen hemen her yıl gerçekleşmesi, sosyal koruma harcamalarında yer alan emekli/yaşlı harcamalarının payı ve tüm bunların GSYH'deki oranı gibi veriler sistemlerin iyi yönetilmediğine ve politik etkilere maruz kaldığına işaret etmektedir. Ek olarak, 2023 yılında hayata geçirilen EYT uygulaması temelinde emeklilik kapsamına alınan hak sahibi sigortalıların sayısı, sistemde oluşturacağı maliyet ve bu durumun sosyoekonomik diğer çeşitli sonuçları da Türkiye'de emeklilik düzenleme ve uygulamalarının popülist girişimlere maruz kaldığını kanıtlar niteliktedir.

Türkiye Emeklilik Sistemi'nin sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından dikkat edilmesi gereken hususlar söz konusudur. Özellikle Türkiye'nin sahip olduğu demografik özellikler ülke nüfusunun yaşlanma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, yaşlı nüfusun varlığı ve gelecekte de artış içerisinde olacağı beklentisinden hareketle emeklilik politikalarının daha rasyonel bir şekilde, işgücündeki emek arzını ileri vadeye taşıyacak şekilde ve emekliliğin en uygun düzeyde belirlenmesi çalışmaya dair sunulacak önemli bir öneriyi oluşturmaktadır. Bu bakımdan, özellikle erken emeklilik politikalarının yerine çalışma koşullarının, nitelikli eğitimin ve emeğin karşılığı olan ücret politikalarının iyileştirilmesi suretiyle bireylerin hem işgücü piyasasında daha uzun süre kalması hem de çalışma yaşamının emeklilikten daha cazip hale getirilmesinin sağlanması Türk Sosyal Güvenliği ve Türk Emeklilik Sistemi'nin her açıdan sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından çalışma kapsamında önerilmektedir.

Kaynakça

- Acar, İ. A. ve Kitapçı, İ. (2008). "Sosyal Güvenliğin Demografik Boyutu: Türkiye'deki Emeklilik Sistemindeki Değişim", Maliye Dergisi, 154, 77-98.
- Anadolu Ajansı (2023). EYT'nin Bütçeye Maliyeti 194,4 Milyar Lira. Web: <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/32079> (13.08.2024).
- Atchley, R. C. (1982). "Retirement as a Social Institution", Social, 8, 263-287.
- Ballı, N. H. ve İlhan, B. (2020). "Emeklilik Sendikacılığının Hukuki Süreci/Emekli Sendikasının Meşruiyeti", Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, 7(12), 41-61.
- Bingöl, O. (2015). "Genel Bağlarıyla Sosyal Hizmet ve Toplum", Mavi Atlas Dergisi, 5, 69-77.
- Demirbilek, S. (2014). "Yaşlılık ve Emeklilik İlişkinin Sosyolojik Boyutu", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 10(1), 131-146.
- Görgün Baran, A. (2008). "Yaşlılıkta Sosyalizasyon ve Yaşam Kalitesi", Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 2, 86-97.

- İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, (1949).
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7235.pdf> (13.08.2024).
- İnternet: İhtiyarlık Sigortası Kanunu, (1949).
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7227.pdf> (13.08.2024).
- İnternet: 6391 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin Kaldırılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun, (1954).
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc036/kanuntbmmc036/kanuntbmmc03606391.pdf (13.08.2024).
- İnternet: 6900 sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanunu, (1957).
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc039/kanuntbmmc039/kanuntbmmc03906900.pdf (13.08.2024).
- İnternet: 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, (1964).
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=506&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (13.08.2024).
- İnternet: 1186 sayılı, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun, (1969).
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13341.pdf> (13.08.2024).
- İnternet: Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu (1971),
<https://www.lexpera.com.tr/resmi-gazete/metin/esnaf-ve-sanatkarlar-ve-diger-bagimsiz-calisanlar-sosyal-sigortalar-kurumu-kanunu-13956-1479> (13.08.2024).
- İnternet: 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu, (1999).
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23810.pdf> (13.08.2024).
- İnternet: 4759 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal sigortalar Kurumu Kanunu İle Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, (2002).
https://pdb.sinop.edu.tr/wp-content/uploads/sites/111/2019/12/4759_sayili_kanun.pdf (13.08.2024).
- İnternet: 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, (2006).
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5510&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (13.08.2024).
- İnternet: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu İle 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (2023).
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/03/20230303-8.htm>
- İnternet: 7438 Sayılı Kanun ile 5510 Sayılı Kanuna Eklenen Geçici 95 inci Madde Genelge 2023/13, (2023).
<https://ismmmo.org.tr/dosya/3973/Mevzuat-Dosya/14032023-eyt-genelgesi-202313.pdf>, (19.08.2024).
- İnternet: Population Estimates and Projects, (2024).
https://databank.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?Id=fdaa1724&Report_Name=Population&populartype=series (12.08.2024).

- İnternet: Türk Sosyal Güvenliğinin Tarihçesi, (2024b).
<http://eski.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/kurumumuz/tarihce/tarihce#:~:text=Sosyal%20sigorta%20kollar%C4%B1%20ile%20ilgili,ve%20Anal%C4%B1k%20Sigortas%C4%B1%20uygulanmaya%20ba%C5%9Flam%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r> (12.08.2024).
- İnternet: Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistikleri, (2024c).
<https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Index/6863b1e8-c384-4f46-90c6-511dac2376d2/> (13.08.2024).
- İnternet: Mülga SSK Kanunu'na Tabi (Mülga 506 Sk.) Sigortalıların Emeklilik Şartları, (2024).
<https://www.sosyalguvenlikdunyasi.com/mulga-ssk-kanunu-na-tabi-mulga-506-sk.-sigortalilarin-emeklilik sartlari/43#:~:text=506%20say%C4%B1%C4%B1%20Kanunun%20ge%C3%A7ici%2081,%C3%B6nce%20y%C3%BCr%C3%BCrl%C3%BCkte%20bulunan%20h%C3%BCk%C3%BCmler%20uygulan%C4%B1r>
- İnternet: Geniş Yaş Grupları ve Yaş Bağımlılık Oranı, (2024).
<https://nip.tuik.gov.tr/?value=YasBagimlilikOrani> (13.08.2024).
- İnternet: Türkiye İstatistik Kurumu Sosyal Koruma İstatistikleri, (2024).
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Saglik-ve-Sosyal-Koruma-101> (13.08.2024).
- İnternet: Hazine ve Maliye Bakanlığı Bütçe İstatistikleri, (2024).
<https://muhasabat.hmb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-istatistikleri> (14.08.2024).
- İpek, C. (2017). "Emeklilik Hayatında Uyum Sorunu ve Emeklilik Eğitimi", Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(1), 60-72.
- Keskingöz, H. (2016). "Türkiye'de Yaşanan 2008 Ekonomik Krizinin Yoksulluk ve Emeklilik Kararları Üzerine Etkisi", Sosyal Güvenlik Dergisi, 6(1), 126-158.
- Monk, A. (1985). "Preretirement Planning Programs". A. Monk (Eds.), Hand Book of Gerontological Services, New York: Van Nostrand Reinhold Company Inc, pp. 322-340.
- Samancı, Tekin, Ç. ve Kara, F. (2018). "Dünyada ve Türkiye'de Yaşlılık", Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 3(1), 219-229.
- SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) (2024a). Emeklilik Kavramı. Web:
<https://www.sgk.gov.tr/Content/Post/c48be498-1e9c-4465-b7cdfdf15784589/Emekli-Kavrami-2022-05-15-05-14-44> (Erişim: 05.08.2024).
- Sınmaz, S. ve Erbey, S. (2019). "Aktif Yaşlanma Sürecinin Yerel Ekonomi İle Etkileşimi: Balıkesir Üzerine Bir Araştırma ve Sistem Önerisi", Megaron, 14(4), 567-578.
- Tanman Zıplar, Ü. (2015). "Dünyada ve Türkiye'de Yaşlılık Hizmetleri", Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2), 173-194.
- Terci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T., Arslansoyu, N. (2016). "Yaşlılık Kavramına Bir Bakış", Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 16(1), 84-116.
- Tuncay, A. C. ve Ekmekçi, Ö. (2017). Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, İstanbul: Beta Yayınları.

Umutlu, S. ve Epik, Tekin, M. (2019). “Türkiye’de Yaşlı Nüfus ve Sosyal Politika Uygulamaları”, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 11(1), 29-43.

UN (United Nations) (2015). World Population Ageing Report 2015. Web: https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf (Erişim: 09.08.2024).

WHO (World Health Organization) (2007). Who Global Report on Falls Prevention in Older Age. Web: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43811/9789241563536_eng.pdf?sequence=1 (Erişim: 09.08.2024).

WHO (World Health Organization) (2015). *World Report On Ageing And Health*, Luxembourg, Who Publishing.